

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak četrtrek. Naročnina letno 60 Din. za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list in članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. tek. rač. 11.153. Telefon 3113

Stanovske zbornice

Prejšnji mesec je bila objavljena uredba o kmetijskih zbornicah. — Kaj je s prosvetno zbornico?

Sedanja ločitev prosvetno-vzgojnih činiteljev nas ne zadovoljuje. Ne ustreza niti duhu časa niti zahtevam v posameznih strokah. Premalo je kontakta med posameznimi kategorijami prosvetnih delavcev.

Nad nami visi Damoklejev meč, § 76, točka 11. zakona o uradnikih, ki pravi, da je potrebno za vsako sporazumno akcijo raznih združenj odobrenje pristojnega ministrstva.

Slovensko učiteljstvo je o nedostatkih razpravljalo že na mnogih skupščinah. Največ kvare trpi narodno šolstvo in učiteljstvo, ker smo podrejeni političnim upravam. Na V. redni skupščini JUU sekcije za dravsko banovino, ki je bila v Ljubljani dne 11. in 12. julija 1935., so sprejeli opolnomočeni delegati naslednji sklep:

Za ločitev prosvete od politične uprave.

Šolstvo je temelj vsega narodnega kulturnega razvoja. Razvijati se more le pod strokovnim vodstvom. Zato naj se loči šolstvo od politične uprave. Vse šolstvo po banovinah naj bo podrejeno banovinskim prosvetnim direktorjem, odvisnim le od ministrstva prosvete, a na srezih naj bi bili administrativni prosvetni inspektorati podrejeni prosvetnim direktorjem. V tem smislu naj se reorganizira tudi šolski nadzor.

Tako resolucija, sprejeta pred leti.

Čas pa se vrti neugnano in življenje se kaže v vedno novih lučih. Ljudje se združujejo po stanovih. V naši državi imamo že več stanov organiziranih tudi v javnih telesih, nazvanih zbornicah. Lastne zbornice imajo: ročni delavci, zdravniki, notarji, trgovci, obrtniki in industrialci. Prejšnji mesec pa je bila objavljena v Službenih novinah (z datumom 1. marca 1937.) tudi uredba o kmetijskih zbornicah, ki bodo že v bližnji prihodnosti stopile v življenje.

Če dobivajo svoje zbornice drugi stanovi, jo potrebujejo gotovo tudi jugoslovanski vzgojni in prosvetni delavci.

Vprašanje, ki ga načenjamo v tem članku, ni novo. Kdor je pazno zasledoval pisanje »Narodne prosvete«, glavnega glasila JUU, je zasledil že leta 1929. predlog iz učiteljskih vrst, naj se osnuje za vso našo kraljevino prosvetna zbornica.

V poslednjem času so si osvojili naše zahteve tudi ostale skupine narodnih vzgojiteljev: srednješolski profesorji in meščansko-šolski učitelji. Zdaj, ko so se priključili naši akciji tudi oni, smo prepričani, da bo skupen nastop vseh kategorij uslužbencev prosvetnega ministrstva žel skorajšen uspeh.

Kdo naj bi bil včlanjen v prosvetno zbornico?

Na tako vprašanje je prav enostavno odgovoriti. Vsi, ki delujejo na vzgojnem in prosvetnem polju v naši državi; to je: otroške vrtarice, učiteljstvo narodnih in meščanskih šol, srednješolski, pa tudi univerzitetni profesorji. Ta krog bi se razširil še s profesorji raznih akademij ter strokovnih šol.

Razlogi za ustanovitev prosvetne zbornice.

Naša narodna prosveta je še v povojih. Borimo se še z začetniškimi težavami. Nima moči potrebnih učnih knjig. Nima moči preizkušenih učnih načrtov, ki bi zadovoljili vse stopnje in kategorije naših šol. Med posameznimi šolskimi kategorijami je premalo skupnosti. Med učnimi načrti osnovne in višje narodne šole so vrzeli, ki nikakor niso v korist smotnemu napredku našega šolstva. Skratka: poleg navedenih vprašanj bo potrebno razčistiti še mnogo drugih perečih zadev, ki se bodo dale odstraniti ali premestiti le v skladu s vsemi poklicnimi činitelji od najnižje pa do najvišje stopnje.

Zasledujemo le zborovanja naših sreskih društev, pa zborovanja meščanskošolskih učiteljev in zbor Jugoslovanskega profesorjskega društva. Obilico praktičnih nasvetov predlagajo na svojih sestankih. Vsem tem organizacijam pa manjka avtoriteta, da bi spravili zahteve za izboljšanje našega šolstva v stvarno življenje. Prosvetna zbornica, kjer bi delali ramo ob ramenu predstavniki posameznih kategorij, pa bi imela zadostno moč, potrebno avtoriteto in tudi sredstva, da bi izvedla vse ono, kar si naši šolski reformatorji žele za napredek naše narodne kulture.

Dejstvo, da vse dosedanje stanovske zbornice — zdravniška, advokatska, delavske zbornice, zbornice TOI in ostale delujejo tako, kakor si članstvo želi, je zadosten dokaz, da smemo tudi od prosvetne zbornice pričakovati uspehe v korist šolstva in šolnikov.

Podobne prosvetne ustanove imajo že po vseh naprednih kulturnih državah. Naj v potrdilo navedem le šolski sinod v najboljši

demokraciji evropski državi, v Švici. V švicarskem šolskem sinodu so organizirani prav vsi vzgojni činitelji od otroške vrtarice pa do samega prosvetnega ministra.

V času, ko se tako odločno poudarja važnost posameznih stanov, naj dokažejo tudi

jugoslovanski vzgojni in prosvetni činitelji, to je šolniki vseh kategorij, da se zavedajo važnosti lastne prosvetne zbornice.

V zahtevo za dosego prosvetne zbornice naj gre odslej naša složna pot!

Jože Župančič.

Važne določbe finančnega zakona za I. 1937./38.

Iz § 33. finančnega zakona za I. 1937./38. posnemamo sledeče važne določbe:

Učiteljstvo narodnih, meščanskih, srednjih in strokovnih šol kakor tudi šolski nadzorniki se smejo dodeljevati v druge šole, v ministrstvo prosvete, ministrstvo za telesno vzgojo naroda, banskim upravam, sreskim načelstvom za prosvetni referat in mestnim šolskim nadzornikom; nadalje se smejo dodeljevati kot prosvetni referenti, delegati, lektorji in učitelji v tujini, kakor tudi v kulturno prosvetna društva, ki imajo svoje šole ali internate. Ta dodeljevanja smejo biti daljša od treh mesecev izuzetno od § 80. ur. zakona. Tako dodeljeni uslužbenci nimajo pravice na dnevnice po predpisih uredbe o povrnitvi potnih in selitvenih stroškov drž. uslužbencem, razen ako se jim ta pravica prizna s posebnim odlokom o dodelitvi v primeru dodelitve do treh mesecev. S tem se ne morejo povečati odobreni proračunski krediti.

Šolski nadzorniki, dodeljeni po tem paragrafu, nimajo pravice na nadzorniško doklado iz § 93. uradn. zakona.

Dodeljevanje se sme vršiti pri učiteljstvu narodnih šol samo v kraju službovanja. Od tega so izzeti oni učitelji narodnih šol, ki so dodeljeni v inozemstvo.

Učitelji narodnih šol, dodeljeni ministrstvu prosvete, imajo pravico na stanarino iz državnega proračuna ministrstva prosvete, a oni, ki so dodeljeni banskim upravam, bodo prejeli stanarino iz banovinskega proračuna dotične banovine.

Učitelji narodnih šol, ki so dodeljeni meščanskim šolam, sreskim načelstvom za prosvetni referat in mestnim šolskim nadzornikom, obdržijo pravico na stanarino iz pro-

računa, iz katerega prejema stanarino tudi učitelji narodnih šol v dotičnem kraju.

Osebe, ki so vršile učiteljsko ali šolsko administrativno službo v verskih avtonomijah in šolah, občinskih šolah in šolah Družbe Sv. Cirila in Metoda in jim je bila ta služba glavni poklic, ter so neposredno prešle v državno službo, se prizna ta služba v omenjenih ustanovah in šolah kot efektivna drž. služba v smislu §§ 113., 116., 120. in 124. ur. zakona z dne 31. III. 1931.

To velja tudi za osebe, ki so bile prej upokojene, v kolikor jim ni bila omenjena služba vzeta v poštve pri odmerjanju pokojnine.

Za osebe srednjih učiteljskih in meščanskih šol veljajo disciplinski predpisi uradniškega zakona z dne 31. III. 1931.

V zakon o narodnih šolah od 5. decembra 1929. leta se dodaja za § 93. nov § 93 a, ki se glasi: učiteljicam narodnih in gospodinjstvih šol, kakor tudi otroškim vrtaricam, preneha služba, ko se poroči z osebo, ki ni učitelj narodnih šol. Ako so take učiteljice, odnosno otroške vrtarice, izpolnile pogoje za dosego osebne pokojnine, dobijo namesto te, enkrat za vselej, odpravnino v znesku enoletne plače in položajne doklade, a ako niso izpolnile pogojev za dosego osebne pokojnine in imajo več nego 5 let efektivne službe, dobivajo odpravnino v znesku šestmesečne plače in položajne doklade. Služba preneha z odpuštitvijo z dnem poroke. Ta odredba stopi v veljavo 1. avgusta 1937.

Te odpravnine se bodo izplačevale iz istih proračunskih kreditov, iz katerih se izplačujejo tudi dosedajni prejemki, dokler se to ne vnese v proračun posebnih kreditov.

Učiteljski pevski zbor na poti

V starodavnem Nišu.

Težko smo se poslovili od junaških Sumadincev in svojih rojakov, ki so nas prav tako številno sprejeli na kolodvor, kakor so nas sprejeli, in se po tovariškem stisku rok odpeljali v Niš — novim tovarišem nasproti. Resnično lahko rečemo — tovarišem, kajti sredi prijetnih spominov na Kragujevac in sredi najboljšega razpoloženja ob pogledih na lepo dolino velike Morave, po kateri je brzel naš vlak, nas je pozdravil tovariš Dušan Vitorović, ki nam je prinesel program našega bivanja v Nišu. To delo je prihranilo našim članom mnogo časa za ogled velikega mesta.

Težko je opisati sprejem! Tovariši z juga so sprejemali svoje tovariše s severa, sprejemali so jih z zavestjo, da prihajajo v njih sredo tudi ljudje, ki spoštujejo skupne narodove svetinje. To čustvo je dalo sprejemu svečano obilježje. Godba in izlivi čustvenih besedi! V imenu mesta nas je pozdravil Drago Živković, načelnik prosvetnega oddelka Dragutin Pavlovič v imenu gospoda bana, itd., itd. Pozdravljal nas je narod: meščani, gimnazijci, šolska mladina in drugi. Pozdravljalo nas je toplo sonce, ki je prijetno obsevalo stari del mesta, skozi katero smo se odpeljali v moderen okraj, kjer stoji tudi učiteljski dom. V lepi stavbi, ki ima veliko dvorano, se je zvečer vršil koncert ob udeležbi podbana Branka Pastoroviča, vladike dr. Jovana Ilija, mnogih drugih odličnikov in velikem številu meščanstva. Slovenska pesem je vžigala, odpirala je srca, duše so se zbližale, stanovska in narodna zavest potrojila!

Drugi dan (22. marec) smo uporabili za ogled mesta. Niš je radi svoje lege trpel v vseh zgodovinskih razdobjih, mnogo vojakov je romalo skozi in mnogo krvi se je prelilo zanj. To dokazujejo številne izkapanine v v okolici, to dokazujejo spomeniki. Največ stoji dokazov krutih borb za osvobodjenje. Čele-kula, stolp mrtvaških glav iz časa prvega srbskega upora l. 1809., meri še sedaj pet metrov višine. Stari del mesta je en sam spomenik iz turškega robstva. Stoletne borbe so vklesale v ljudi neko posebno življenjsko borbenost, ki prehaja od roda na rod in kar se pozna tudi na naših tamošnjih tovariših. Ponos in iskrenost jih diča v najvišji meri, to se je videlo pri skrbnih pripravah za naš koncert, ki sta ga organizirala sekcija in sresko društvo v Nišu.

Niške banje nam seveda niso pozabili pokazati. Ob progi, po kateri smo se l. 1935.

peljali v Bolgarijo, smo po polurni vožnji s cestno železnico prispeli v naselje krasnih vil, hotelov in palač, kjer preživljajo bolni in zdravi ljudje lepe trenutke resničnega zemeljskega raja, ki obdaja ta imenitni zdravilni vrelce tople vode. Isto srečo imajo tudi preprosti in revni ljudje, za katere je sezidal pokojni kralj Aleksander ljudsko kopališče, kjer za zelo majhen denar zajemajo zdravje. Tesno ob griču stoji bela vila naše kraljeve družine; tesno ob griču in mimo spomenika Ujedinitelja brzi pot iz te lepe hiše v kraljevo kopališče. Pri glavnem viru zdravilne in tople vode zajema naš kralj moči in zdravje. V primeru z drugimi kopališči je bazen našega kralja zelo preprost.

Prav v tem paradizu so nam priredili tovariši imenitno kosilo, ki nam bo ostalo še dolgo v spominu. Začeli smo ga z lomljenjem pogache, pokrepili s temperamentnimi govori in končali z bratsko ljubeznijo in s spominom na velikega Emila Adamiča. Se enkrat je spregovoril načelnik prosvetnega oddelka banske uprave v Nišu Dragutin Pavlovič, proseč nas, da pozdravimo vse Slovence, posebno pa svoje tovariše in tovarišice. Taki sestanki utrjujejo stanovsko in nacionalno zavest! Adamič, kojega ime nosi naš zbor, je bil najdostojnejši pionir jugoslovenskih teženj. Istotako je učiteljstvo doprineslo precejšnji del svojih žrtev za naše ujedinjenje, in kulturni dvig naroda. Učiteljstvo se bo vedno bojevalo združeno za ideale Jugoslavije in ostalo vedno steber države! — Tu se je razvnel tudi do sedaj za naš koncert zaskrbljeni predsednik sekcije JUU tovariš Sveta Janković, ki je poudaril borbe učiteljstva za šolo in delo za napredek in prosveto naroda. Njegov govor, poln ljubezni do šole, naroda in domovine, je končal z viharimi aplavzi in klici kralju. Delegat pevske župe »Stevan Sremac«, g. dr. Persoli, je pozdravil člane UPZ kot nosilce pevske kulture, ki morajo vselej in povsod dobiti dovolj podpore za svoje težko delo med narodom. Končali smo s spominom na Adamiča.

Prehitro je minulo, s prelepe Banje smo se odpravili kar naravnost na vlak, še hiteti smo morali. Odhod, mahanje rok; tovariš Vitorović pa kar z nami v Leskovac.

V jugoslovanskem Manchestru.

Iz niške doline smo zavili v leskovsko kotlino, ki je znana po svoji rodovitnosti, po konoplji, ki zraste tu do 3 in pol metra visoko, po 35 tovarnah, izmed katerih izdeluje

VSEBINA:

Stanovske zbornice.

Važne določbe finančnega zakona za I. 1937./38.

Učiteljski pevski zbor na poti.

† Josip Lapajne.

Anketa o vajiškem vprašanju.

Učiteljski pokret: Sestanek učiteljskega pokreta v Ptuj.

Splošne vesti. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Stanovska organizacija. — Novosti na knjižnem trgu.

največ blago, platno in milo in po agilnih tovariših sreskega društva, ki so nam pripravili tako tople sprejem. Godba, Sokoli s praporom, gasilci v krojih, pevska društva s prapori in različne druge organizacije, so nas sprejeli nad vse slavnostno. Po toplih besedah predsednika občine D. Putnikovića se je slovenski zbor v spremstvu odličnikov z godbo na čelu odpravil v z zastavami okrašeno mesto. Tu smo spoznali, kaj lahko napravi pridna roka tovariša Mitica.

Koncert v novem hotelu »Kostič« se je vršil kar pri pogrnjenih mizah, kakor je po teh krajih običajna navada. Poslušalstvo industrijskega mesta je glasno nagajalo vsako pesem, ki jim je odkrivala slovensko dušo. Po koncertu banke in govori! Industrialec Bora Popović je v imenu pevskega društva »Binički« poklonil UPZ krasno diplomu častnega člana. Seveda je na vse govore odgovoril, kakor povsod, naš »feldmaršal« Drago Supančič.

23. marca popoldne smo prestopili prag južne Srbije, dežele gorja in tuge ter dežele junakov, ki so se največ borili za našo osvoboditev. Tu je poteklo največ svete krvi, tu je narod največ trpel. Vendar se že danes poznajo sadovi pridnih rok in velike žilavosti naših bratov. Na pobožjih hribov se belijo vasice z lepimi šolskimi poslopji, polja so lepo obdelana in kraj vasi rajajo »mladenci« (novoporočenci), ki jih ta dan sorodniki obdarujejo.

Na pragu Orienta.

Prvi veliki kraj južne Srbije, v katerem smo se ustavili, je bilo mesto Kumanovo. Po prisrčnih pozdravih smo z vojaško godbo na čelu in v spremstvu naroda odkorakali proti mestu samemu. Najprej smo prišli v popolnoma turški del, kjer smo videli tudi nizko turško šolo. Otroci s fesji in raztrganimi hlačami so tekali radovedno za nami, stari Turki so nas gledali od daleč. Gostitelji so nas peljali na skromne grobove kumanovskih junakov; na kraj, kjer spe oni, ki so dali življenje za osvoboditev vseh nas, Kumanovo je naš Jeruzalem! Kumanovo je naša Mekka! Tako je govoril prota Stanko po žalnem obredu ob skromnem spomeniku, ki se dviga sredi teh svetih grobov, okrašen s palmo miru največjega borca Jugoslavije in tudi največje žrtve, ki je padla za mir — s palmo kralja Aleksandra. Tu smo slovenski učitelji in učiteljice s sveto pobožnostjo zmolili kratko molitev in se poklonili pokojnikom, tu smo združili dva sveta spomina, ki sta nas vodila po tej dolgi poti: spomin Emila Adamiča, ki je te junake opeval in pisal pred 25. leti tako zanimiva poročila za slovenske časopise v Trstu, s spominom herojev. Zapeli smo »Hribi se beli...«

V spomin na obisk slovenskih tovarišev in tovarišic je društvo za Skopje takoj po poklonitvi priredilo v veliki šoli svečano sejo, kateri so prisostvovali predstavniki vseh vojaških, posvetnih in cerkvenih organizacij, kakor tudi vseh drugih prosvetnih, kulturnih in humanitarnih društev. Bratstvo in sloga, refreni vseh govorov!

Zvečer, v nabito polni dvorani Sokolskega doma, ki stoji kakor budni čuvár nad mestom, koncert. Podpredsednik sreskega društva tov. Milosavljević in tajnik tov. Jočić sta morala dobro zavhati rokave, da sta vse tako lepo organizirala in napolnila dvorano ter tako najlepše počastila svoje slovenske tovariše. Z lahkoto je šla pesem iz prsi, z lahkoto po veliki dvorani.

Banket, pa kako imeniten. Godba in govori! Najmarkantnejši je bil tov. nadzornik Jovo Stefanović, ki je označil našo pot kot važen nacionalen moment. Baš tu, v Kumanovem, ki je največja svetinja Jugoslovanov, so se združili bratje s severa z brati z juga z mislimi na večno skupnost. 60 učiteljev iz Slovenije bo pripovedovalo svoji deci v 60 krajih o južnih bratih, a oni o severnih bratih, ki jim je ravno tako sveta vsaka ped